

Kohti kestäväää villa-alaa

taustat, tavoitteet ja avaukset

Minna Kovero ja Maria Huhmarniemi

Lapissa syntyi 1800-luvun lopulla villaan liittyvä innovaatio, joka on tänäkin päivänä tärkeä perinne ja osa pohjoista identiteettiä ja kulttuuria. Tämä Lapin kulttuuriperinnöksi tullut keksintö on lovikkaat: pohjoisen kylmiin olosuhteisiin sopivat talvikintaat eli huovutetut tiiviit lapaset. Lovikkaat kehitti Torniolaakson Lovikassa meänkielinen perheenäiti Erika Aittamaa, jonka käsityöläisyys oli alkanut tarpeesta tienata neulomisella lisätuloja vähävaraiselle perheelleen. Hänestä tuli kuuluisa keksinnöstään, sillä hänen kehittämänsä valmistustapa teki villalapasista huomattavasti lämpimämmät ja kestävämmät, ja ne levisivät nopeasti laajaan käyttöön erityisesti maaseudun kylmissä olosuhteissa työtä tekevien ihmisten keskuudessa (Sjöman, 2022). Lovikkaiden uutuusarvo perustui siihen, että ne olivat ominaisuuksiltaan hyvät tiettyyn tarpeeseen ja niiden valmistuksessa oli uudenlainen yhdistelmä langan löyhää kehräystä, väljää neulon-

taa, kevyttä huovutusta ja pinnan harjausta. Lovikkaisiin tulevat koristeet, kirjonnat ja tupsut myös lisäsivät niiden tunnistettavuutta, jolloin niistä tuli alueellisen identiteetin symboli.

Lovikkaiden tarina valottaa *VillaInno: Villakäsityöperinteen uudistaminen* -hankkeen ydintä, joka kietoutuu villaisiin perinteisiin ja innovaatioihin sekä niiden suhteisiin. VillaInnossa toimiville suunnittelijoille ja suunnittelijatiimeille, kuten myös aikoinaan Erika Aittamalle, on tuttua innovaatioille tyypillinen prosessi: luovan toiminnan kautta muotoillaan jotain uutta, jolla on arvoa käytännössä ja joka ratkaisee ongelman ja parantaa jotain toimintaa. Lovikkaiden innovaatioprosessi alkoi epäonnistista, tilaajalle kelpaamattomista koviksi menneistä lapasista, joiden pohjalta Erika kehitti lapasista uudenlaiset, pehmeämmät ja ominaisuuksiltaan paremmat (Sjöman, 2022). Uudistukseen vaikuttivat yhdessä materiaali, valmistustekniikka ja käyttötarkoitus, ja niiden kehittäminen johti paremman kokonaisratkaisun löytymiseen.

◀ **KUVA 1.** Lovikkaat-lapasten pintaa, jossa näkyvät pohjoiset perinteet ja niiden uudistuminen: kylmään ilmastoon sopiva paksu huopunut neulepinta ja koristeosat, joiden värien ja kuvioiden varioinnilla lapaset elävöitetään itsellesopivaksi. Valokuva: Minna Kovero, 2026.

VillaInno-hankkeen prosesseissa nämä vaiheet etenevät materiaalikokeiluista ja asiakkaiden tarpeiden ymmärryksestä kohti tuotesuunnittelua, johon liittyi ideointia, konseptointia, prototypointia, pilotteja ja arviointia parhaiden suunnitteluratkaisujen löytymiseksi.

Lovikkaat ovat myös uudistuvaa ja uudistavaa perinnettä, sillä Lapin lovikkaiden koristeosa ja sen värimaailma on elänyt ja muovautunut ympäröivien kulttuuristen vaikutusten ja persoonallisten mieltymysten mukaan. Lovikkailla on selkeästi tunnistettava muoto: luonnollisen villan sävyiset huopuneet ja harjatut pinnat sekä paksut ja värikkäästi kirjailut ranneosat, joissa on tupsu (kuva 1). Niiden olemus sekä tukee toiminnallisuutta että välittää viestejä ja toimii symbolisesti. VillaInno-hankkeen yksi keskeinen tavoite on ollut ideoida ja suunnitella villaan perustuvia tuotteita ja palveluita, joilla myös on potentiaalia toimia identiteetin symboleina. Tässä hankkeessa onkin muotoiltu lappilaista identiteettiä vahvistavia villatuotteita, -palveluja ja -konsepteja. Kun koko Suomi ja Lapin maakunta on jatkuvasti kansainvälistyvä ja monikulttuurinen, tähän tavoitteeseen liittyvät myös fuusiokulttuuriset suunnitteluprosessit ja tulokset. (Kuva 2.)

Tuote-, palvelu-, prosessi- ja konsepti-innovaatiot tulevat näkyväksi juurtuessaan käytäntöön ja levitessään käyttöön. Siksi VillaInno-hankkeen anti, jota tässä julkaisussakin esittelemme, tulee käytäntöön villaverkostoissa: lappilaisten villaan liittyvien yhteisöjen ja sidosryhmien, kokijoiden ja tekijöiden kautta. Parhaimmillaan innovaatioiden ympärille syntyy perinne ja erilaisia perinteiden muotoja ja kulttuurin ilmentymiä. Lovikkaat-lapasta on kasvanut kokonaisuus, joka pitää sisällään tuotteiden lisäksi käsityöohjeita, lauluja, tarinoita ja esiintymiä postimerkistä muistomerkkiin, Lovikan kylän suureen lapaseen, sekä paljon yhteistoimintaa

tämän pohjoisen käsityöperinteen ympärille. Kysymys ei ole pelkästään villasta ja materiaalisuudesta, vaan kulttuurista ja sen kautta myös sosiaalisesta ja taloudellisesta toiminnasta, johon ekologiset arvot kytkeytyvät. Siksi olemme myös hankkeessamme kantaneet mukanaamme kaikkia neljää kestävän kehityksen pilaria, sillä villa koskettaa ekologista, kulttuurista, sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä. Kotimaisen villan käytön edistämismahdollisuuksia on tarkasteltu kestävyiden eri näkökulmista pyrkien tasapainoon niiden välillä.

Paikallinen ja kansainvälinen tarve kestävän villan käyttöön

Voiko hajautettu lammastalous ja kestävästi tuotettu villa olla yksi osavastaus nykyisiin globaaleihin ja paikallisiin kestävyyshaasteisiin? Ilmasto- ja ympäristökriisi, tekstiiliteollisuuden saasteet ja jätteet, ylikulutus sekä globaalien tuotantoketjujen haavoittuvuus ovat syitä materiaalien kestävyiden punnintaan: mistä tekstiilimateriaalit tulevat, miten tekstiilituotteet valmistetaan ja millaisia suhteita ne rakentavat ihmisten, eläinten ja ympäristöjen välille. Tässä tarkastelussa kestävästi tuotettuun villaan kohdistuu kiinnostusta. VillaInno-hankkeen taustalla vaikuttavatkin moninaiset paikalliset ja alueelliset tarpeet, jotka kytkeytyvät laajempiin eurooppalaisiin kehityskulkuihin. Luonnon monimuotoisuus on heikentynyt monin paikoin laidunnuksen vähentyessä: hallittu laidunnus voisi tukea perinnebiotooppien säilymistä. Samanaikaisesti villaa tuodaan Eurooppaan maista, joissa teollisen mittakaavan laidunnus aiheuttaa maaperän eroosiota ja muita ekologisia ongelmia.

Niin sanottujen villarotujen kasvattamiseen keskittyvä villantuotanto synnyttää ilmastopäästöjä, kun taas lihantuotantoon integroitunut villa on sivutuote, jonka hyödyntämättä jättäminen merkitsee resurssihukkaa. Ekologista kestävyyttä tukeva pienimuotoinen ja alueellinen villatalous kohtaa kuitenkin taloudellisia haasteita. Kun villan keräämiseen, lajitteluun ja pesuun liittyvä infrastruktuuri on puutteellinen, käyttökelpoista villaa päätyy sekajätteeseen. Lappi erityisenä toimintaympäristönä tuo lisähaasteita arktisten olosuhteiden ja pitkien välimatkojen vuoksi: esimerkiksi villan keräys- ja kuljetusmaksut ovat täällä korkeammat.

▲ **KUVA 2.** Levin Taivaanvalkeissa valmistaudutaan Lovikkaat-esitelmän kautta yhteissuunnittelutyöpajaan, jossa monialainen ja monikulttuurinen ryhmäideoi villaan liittyviä matkailupalveluita. Valokuvat: Elina Luiro (vas.), Minna Kovero (oik.), 2023.

Samaan aikaan globaali tekstiiliteollisuus on kasvanut yhdeksi merkittävimmistä ympäristökuormittajista. Näiden toisiinsa kietoutuvien ekologisten, taloudellisten ja rakenteellisten syiden vuoksi villaan liittyviä kehittämishankkeita on käynnistetty eri puolilla Eurooppaa, ja myös Euroopan unioni rahoittaa useita alan innovaatio- ja kestävyyspyrkimyksiä tukevia hankkeita. VillaInno asemoituu osaksi tätä laajempaa eurooppalaista kehitystyötä kiinnittymällä paikallisiin olosuhteisiin ja mahdollisuuksiin.

Ekologisen ja taloudellisen kestävyysnäkökulmasta villa on uusiutuva ja biohajoava raaka-aine, jonka paikallinen jalostus voi vähentää kuljetuksia ja lisätä alueellista omavaraisuutta. Villan arvon osoittaminen esimerkiksi brändäyksen, tarinallisuuden ja matkailukäytön keinoin on keskeistä sen käytön lisäämisessä. Villan sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys puolestaan ilmenevät siinä, miten villan tuotanto tukee lampureita, käsityöläisiä sekä monipuolista, huolenpitoon perustuvaa kumppanuutta lampaan, ihmisen ja laidunten välillä.

VillaInno-hankkeen tavoitteena on lisätä kestävyttä innovaatioiden avulla, elvyttämällä ja uudistamalla lampaisiin ja villoihin liittyviä perinteitä ja hyviä käytäntöjä. Vaikka ongelmat ovat maailmanlaajuisia, kuten Euroopan villayhdistyksen toiminnassa mukana ollessa olemme oppineet, ratkaisut ovat osittain paikallisia. Niin Pohjoismaihin suunniteltu villan pesula, neuleohje lähilampaan

villalle kuin perinnevilla valikoimassaan pitävä lankakauppa auttavat paikallista lampuria ja siten elinkeinon kestävyttä. Hankkeemme onkin yksi monista, jotka pyrkivät antamaan oman panoksensa alueellisen villantuotannon jatkuvuuden turvaamiseen ja sen arvostuksen kasvattamiseen. Kokonaisvaltainen lähituotannon ja villa-alan pelastaminen on kuitenkin monitasoista työtä aina villan lajitteluosaamisesta sen brändäykseen ja myyntiin. Villa-alan jatkuvuus ja kukoistus edellyttävät toimijoiden yhteistyötä sekä rinnakkaisia ja peräkkäisiä kehittämishankkeita.

Lappi villa-alan toimintaympäristönä

Kuten muuallakin Suomessa ja Euroopassa, lampaat ja villa kytkeytyvät Lapissa paikallisiin elinkeinoihin, maisemaan, eläinsuhteisiin sekä käsityön ja omavaraisuuden perinteeseen. Suomalainen – ja erityisesti lappilainen – villa on kuitenkin jäänyt alihyödynnetyksi resurssiksi, vaikka se on ekologisesti uusiutuva ja pohjoisen kylmiin olosuhteisiin erinomaisesti soveltuva tekstiilimateriaali. VillaInno-hanke on tarttunut tähän ristiriitaan: kestävyyspotentiaalin ja villan vähäisen hyödyntämisen väliin kuiluun.

VillaInnossa olemme keskittyneet tukemaan lappilaisen villan käytön ja käsityöperinteiden uudistamista sekä elävöittämistä nykyajan tarpeisiin. Villan ja käsityötaitojen historiallinen merkitys Lapissa liittyy omavaraistalouteen ja kulttuuri-identiteettiin. Teollistuminen ja globalisaatio ovat kuitenkin muuttaneet villaperinteitä ja heikentäneet sekä perinnevillan käyttöä että siihen liittyvää osaamista. Samalla olemme havahtuneet suomalaisen villan alihyödyntämiseen.

Hankkeen aikana olemme kuitenkin kohdanneet myös uutta villainnostusta: kasvavaa kiinnostusta kestävyteen, ekologiin materiaaleihin, paikallisuuteen, lähituotantoon sekä hitaaseen muotoiluun ja käsityöhön. Suomessa ja muualla Euroopassa kiinnostus paikalliseen villaan ja villakäsittöihin on lisääntynyt, ja tietoisuus lampaiden laiduntamisen merkityksestä kulttuurimaisemalle ja luonnon monimuotoisuudelle on vahvistunut. Matkailijat näyttäytyvät yhtenä potentiaalisena asiakasryhmänä, joka voi luoda kysyntää perinnevilla sekä villaan perustuville tuotteille ja palveluille.

Lapissa elävät samat suomalaiset perinnerodut kuin muuallakin maassa, mutta arktiset olosuhteet ja paikalliset perinteet voivat synnyttää omaleimaisia ratkaisuja perinnelampaiden kanssa toimimiseen. Yhdistämällä villa-alaa matkailuun voidaan rakentaa alueellista vetovoimaa. Esimerkiksi Ranualla toimiva Kairantapuli kehittää toimintaansa siten, että matkailijat voivat vierailla tilalla, jossa uhanalaiset ahvenanmaanlampaat elävät luonnonlaitumilla tai talvisessa maisemassa ja jossa lampuri valmistaa villasta käsitöitä perinteitä kunnioittaen (kuva 3). Tällaiset kokonaisuudet liittävät yhteen eläinsuhteen, maiseman, käsityötaidon, elämyksellisyyden ja taloudellisen kestävyys-

Lisäksi Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan tutkimus- ja kehittämistoiminta sekä arktisen taiteen konteksti tekevät Lapista erityisen toimintaympäristön villa-alan kehittämiseksi. Arktista taidetta on pitkäjänteisesti suunnattu tukemaan ekologisesti kestävästä kulttuurista ja elinkeinoelämästä (Jokela, 2020; Jokela & Huhmarniemi, 2025). Myös perinteitä uudistavaan innovointiin (Jokela, Coutts & Huhmarniemi, 2020) on alueella sekä kiinnostusta että kokemusta. Tämä yhdistelmä paikallista materiaalia, kulttuuriperintöä, matkailua ja luovaa pääomaa luo Lapissa ainutlaatuisen alustan villa-alan kestäväälle uudistumiselle.

Tavoitteista toimiin, tuloksiin ja juurtuviin vaikutuksiin

VillaInnon keskeinen tarkoitus on ollut tukea uudistuvaa liiketoimintaa käsityö-, muotoilu-, lammas-tila- ja matkailualalla. Tavoitteena on ollut lähivillan ja suomalaisen villan arvon tuominen esiin sekä käsityöperinteiden elävöittäminen Lapissa esimerkiksi maatila-, kulttuuri- ja käsityömatkailussa (kuva 4). Hankkeen aikana olemme todenneet, että kyse on perinnevillasta: suomalaisista alkuperäisrotuisten lampaiden villoista sekä niihin liittyvistä käsittelytavoista ja kulttuuriperinnöstä.

Hankkeen konkreettinen tehtävä oli suunnitella villaan perustuvia tuotteita ja palveluita yrityselämän kasvun tueksi. Hankkeessa kehitimmekin neljälle hankepartnerillemme uusia tuotteita, palveluita ja konsepteja ja tuimme villaan liittyvien toimintamallien ja osaamisen syntymistä. Alueellista

verkostoitumista edistimme kolmessa eri puolilla Lappia toteutetussa yhteissuunnittelutyöpajassa, jotka eri teemojen myötä virittivät osallistujat ideoimaan pohjoisen villankäytön mahdollisuuksia ja tulevaisuutta.

VillaInno-hanke toteutui heinäkuun 2023 ja huhtikuun 2026 välillä. Toimimme pääosin Lapin alueella, mutta verkostoiduimme myös muiden suomalaisten ja pohjoismaisten villa-alan toimijoiden kanssa ahkerasti. Vierailimme lähilammastiloilla sekä eri puolilla Suomea lampureiden luona, kehäämässä ja tapahtumissa. Kävimme myös oppimassa kahdella benchmarking-matkalla, joissa tapasimme eurooppalaisia ja erityisesti pohjoismaisia kestävä villa-alan kehittäjiä ja uranuurtajia. Olemme esitelleet suomalaista villaa kansainvälisesti esimerkiksi osana North Atlantic Native Sheep and Wool -konferenssia Färssarilla sekä kotimaiselle yleisölle niin taiteellisin kuin tieteellisin näkökulmin: näyttelyissä, työpajoissa, luennoilla, seminaariesityksissä, tapahtumissa, markkinapöydissä ja henkilökohtaisissa kohtaamisissa lampureiden ja käsityöläisten kanssa.

Hankkeen kehittämistyön keskeiset toimintamuodot ovat olleet työpajat, materiaalikokeilut, yhteiskehittäminen, pilotointi, prototypointi, osaamisen dokumentointi ja tiedon mallintaminen. Kehittämisessä on huomioitu käytännön tasolla kestävyys ulottuvuuksia, kuten tietyn villan alkuperän eettisyys ja sen tuotannon ekologisuutta, sekä villatuotteen laatua, käyttöikä ja jatkohyödyntämistä. Keskiössä on ollut paikallisen raaka-aineen arvostuksen ja käytön lisääminen sekä villan arvoketjun kehittäminen. Myös Lapin alueen toimijoiden yhteistyön huomioiminen ja tukeminen sekä heidän osaamisensa uudistaminen ja näkyväksi tekeminen on ollut tärkeää työtä villaverkostojen voimallisuuden hyväksi. Lampaiden arvon ja perinnemaisemien tärkeyden esille tuonti keskusteluissa on tuonut myös nämä toimijat näkyviksi villaverkoston jäseniksi.

VillaInno-hankkeen työpajoissa on luotu mahdollisuuksia yhteistyölle eri alojen välillä innovaatiopotentialin vahvistamiseksi. Jokela ja Stöckell (2020) pitävät tärkeänä soveltavan taiteen konseptien monialaista kehittämistä, joka yhä useammin sisältää aineettomiin arvoin pohjautuvia kulttuu-

KUVA 3.
Kairan Tapulin
lampaita ja niiden
villasta tehtyjä tuotteita.
Valokuvat: Chia-Chen
Chang (vas.), Minna
Kovero (oik.), 2024.

risesti kestäviä innovaatioita: yhdistelmiä, jotka liittyvät pohjoisen kulttuurin omaleimaisuuteen ja sen esteettis-visuaalisiin merkityksiin sekä luontoon ja hyvinvointiin. Tämän kaltaisia konsepti-ideoita nousi esiin VillaInnon *Rooted-Wool-Being* -työpajassa, jossa tutkimme luonnon ja villan hyvinvointivaikutuksia sekä perinteisten käsitöiden pohjoisia symboleja ja värejä. Työpajan sisältöjen myötä pääsimme kiinni ideoihin siitä, että villan kuviot ja värit eivät ole vain koristelua vaan kulttuuria ja villakäsityöt eivät ole vain toimintaa vaan henkisen ja kulttuurisen hyvinvointikokemuksen tukemista.

Tällaisen laajennetun yhteistyöverkoston hahmottamisen avulla voimmekin todeta, että hankkeemme sisältö sopii yhteyden luomiseksi soveltavan taiteen ja villa-alan puolelta kohti hyvinvoinnin ja luonnon parissa toimivia aloja. Paikallisen villan käyttö voisi olla laajemminkin osa näitä aloja, kuten koimme Muonion metsässä VillaInnon työpajan osuudessa, jossa Keimiötunturin luonto ja lappilainen raakavilla kohtasivat hyvinvointipalvelussa, eräänlaisessa rentoutuskävelyssä. Innovaatiotoiminnan näkökulmasta hankkeen kohderyhmää ovat monialaiset toimijaverkostot kehittäjiineen ja kokeilijoineen. VillaInno-hankkeen ensisijaiset kohderyhmät ovat käsityöläiset, muotoilijat, lampurit, pienryttäjät ja taidealojen opiskelijat, ja toissijaiset kohderyhmät ovat matkailu- ja kulttuuritoimijat. Laajempina hyödynsaajina voidaan nähdä Lapin aluekehitys paikallistaloudesta kulttuuriperintöön ja kestävyteen sekä kulttuurikentän toimijoista paikallisyhteisöihin. Myös matkailukentän yhteys hankkeeseemme on kiinteä, ja erityisesti hankepartnereiden kanssa yhteistyötä

tehdessämme olemme pohtineet villaperinteen mahdollisuuksia matkailupalveluiden sisältöjen elinvoimaistamisessa.

Hankkeessa uudistettiin villakäsityöperinteitä tuomalla perinteitä nykyaikaan sekä omaksumalla vaikutteita kulttuurienvälisesti. Tavoitteena oli niin sanottu fuusiokulttuurinen ilmaisu, jossa eri alueiden perinteet ja estetiikat sekoittuvat. Tämä toteutui muun muassa neulekuvioiden suunnittelussa, jossa esimerkiksi meksikolainen, pakistanilainen ja ukrainalainen kuvio tai väriyhdistelmä sulautuu osaksi lappilaista lapasta. Tällainen suunnittelu voi ilmentää uudenaikaisia kulttuuri-identiteettejä kansainvälistyvässä maailmassa ja auttaa ylläpitämään juurtuneisuuden kokemusta useisiin maantieteellisiin ja kulttuurisiin alueisiin. Fuusiokulttuurisille käsityötuotteille voi olla kysyntää myös matkamuistoina, mikä oli yksi hankkeen lähtökohdista.

Perusta pohjoisen taiteeseen ja käsityöhön kiinnittyvissä kehittämishankkeissa

VillaInnon taustalla on useita aiempia Euroopan unionin osarahoittamia hankkeita, joita Lapin yliopisto on toteuttanut yhteistyökumppaneidensa kanssa pohjoisen taiteen, käsityön, matkailun sekä luonnon ja kulttuurin rajapinnoilla. Nämä hankkeet, niihin liittyneet julkaisut ja verkostot ovat muodostaneet keskeisen perustan VillaInno-hankkeelle.

Hankejulkaisu *Ympäristötaidetta Lapin matkailuun* jäsensi taiteen mahdollisuuksia Lapin matkailukontekstissa erityisesti paikkalähtöisyyden, yhteisöllisyyden ja kestävän kehityksen näkökul-

mista. Julkaisu teki näkyväksi taiteen roolin matkailuympäristöjen kehittämisessä ja rakensi toimintamalleja taiteilijoiden, matkailutoimijoiden ja paikallisyhteisöjen yhteistyölle. (Jokela ym., 2018.)

Luontovalokuvauksen koulutushankkeeseen liittynyt teos *Luontokuvaus soveltavana taiteena* syvensi ymmärrystä taiteellisesta toiminnasta ympäristösuhteen, kokemuksellisuuden ja alueellisen identiteetin rakentajana (Jokela, Huhmarniemi & Paasovaara, 2020). Kolmas julkaisu, *Taide avartaa matkailualaa Lapissa*, kokosi yhteen taiteen ja matkailualan rajapinnassa toteutettuja kehittämissankkeita, joista osassa hyödynnettiin myös villaa, ja konkretisoi taidelähtöisten menetelmien vaikutuksia elinkeinoelämään (Jokela ym., 2021). Julkaisu vahvisti käsitystä taiteesta innovaatiotoiminnan, palvelumuotoilun ja alueellisen elinvoiman edistäjänä.

Näissä hankkeissa taide on ymmärretty laajasti: käsityönä, yhteisötaiteena ja taideperustaisina palveluina. Yhdessä ne ovat rakentaneet VillaInnolle perustan, jossa taide nähdään paikkasidonnaisena, soveltavana ja yhteiskehitettävänä toimintana. Hankkeet ovat tuottaneet sekä teoreettisia käsitteitä että käytännön toimintamalleja, joiden varaan VillaInnossa on kehitetty innovaatioympäristöjä Lapin matkailun, pienyrittäjyyden ja aluekehittämisen kontekstissa.

Myös käsityömatkailun kehittäminen on taustoitannut VillaInnoa. Erityisesti Lapista käsin -hanke (Kugapi ym., 2020; Kilpimaa ym., 2021) koulutti käsityöläisiä laajentamaan elinkeinotoimintaansa matkailun suuntaan. Käynnissä oleva *Colour4CRAFTS*-hanke on puolestaan toiminut rinnakkain VillaInnon kanssa yhdistäen luonnonvärien ja värjäyksen kulttuuriperinteet nykyaikaan ja teknologiaan. Hankkeessa on tutkittu tekstiilien historiallisia värjäysperinteitä sekä kehitetty uusia värjäysteknologioita ja biopohjaisia väriaineita. *Colour4CRAFTS*-hankkeen työntekijät ovat myös osallistuneet villan värjäykseen ja tukeneet VillaInnon tiimin kehittämistyötä.

Monialainen hanketiimi ja tutkimus

VillaInno-hankkeen työntekijöillä on ollut vahva ja monialainen tausta hankkeen onnistuneeseen toteutukseen. Projektipäällikkönä työskennellyt

Minna Kovero on tekstiili- ja korusuunnitteluun keskittynyt muotoilija, jolla on syvä kiinnostus perinteisiin ja niiden uudistamiseen. Suunnittelijoista Fabiola Hernández Cervantes on muotoilija-käsityöläinen, joka on keskittynyt kestävyys eri ulottuvuuksien edistämiseen työssään. Tanya Kravtsovilla on puolestaan osaamista soveltavan taiteen tuote- ja palvelusuunnittelusta, erityisesti liittyen luonnonmateriaaleihin perustuviin käsityökäytäntöihin.

Kaikki kolme ovat taiteilijoita ja Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan väitöskirjatutkijoita. He ovat käsitelleet VillaInno-hankkeeseen liittyviä teemoja myös tutkimusjulkaisuissaan. Hankkeeseen integroituneessa tutkimuksessa Kovero ja Kravtsov (2024) ovat tarkastelleet villakirjontaa kulttuurisia siltoja vahvistavana toimintana. Hernández Cervantes on analysoinut meksikolaisten juuriensa vaikutteiden sisällyttämistä paikalliseen käsityökulttuuriin Lapissa (Hernández Cervantes 2025a; Hernández Cervantes & Huhmarniemi, 2023) sekä villaa kulttuurisesti kestäväksi käsityön ja taiteen materiaalina (Hernández Cervantes, 2023; 2025b). Suunnittelijoiden omakohtainen kokemus sekä kiinnostus monikulttuurisuuteen ja kulttuurienvälisyyteen ovat tukeneet fuusiokulttuurista suunnittelua.

Hankkeen asiantuntijoina ovat toimineet taiteilija, teollinen muotoilija ja yliopisto-opettaja Elina Luiro sekä villakäsitöihin perehtynyt yliopistonlehtori Elina Härkönen. Hankkeen johtajana ja asiantuntijatehtävissä on toiminut Maria Huhmarniemi, joka on käsitellyt käsityöperinteiden kestävä uudistamista pohjoisen taiteen ja kulttuurin kontekstissa jo ennen hanketta ja sen aikana (Huhmarniemi, 2021; Huhmarniemi ym., 2025; Huhmarniemi & Jokela, 2020; Härkönen ym., 2018). Tutkimus kytkeytyy myös käsityöhön osallistavan ja luovan matkailun kontekstiin (Huhmarniemi ym., 2021; Huhmarniemi & Kugapi, 2022; Kugapi ym., 2020).

Hankkeeseen on osallistunut muun muassa soveltavan taiteen ja kansainvälisen Sustainable Art and Design -maisteriohjelman opiskelijoita. Moni heistä on laatinut pro gradu -tutkielmansa osana hanketta (Abolfazli, 2025; Ahmadi, 2025; Arrafiani, 2025; Ekhafe, 2025; Nahar, 2025).

Julkaisun tarkoitus

Tämän julkaisun tavoitteena on jakaa VillaInno-hankkeen opit, esimerkit ja innovaatiot sekä tehdä näkyväksi sen tulokset ja ehdotetut kestävät käytännöt. Julkaisu toimii kehittämistyöhön pohjautuvana käsikirjana ja inspiraation lähteenä käsityöalan, soveltavan taiteen ja kulttuurikentän toimijoille sekä muille aiheesta kiinnostuneille. Painotus on käytännönläheisessä tiedossa, prosessien kuvauksissa ja kokemuksissa, joita olemme täydentäneet teoreettisemmilla näkökulmilla, jotka liittyvät esimerkiksi perinteiden uudistamiseen ja kestävään kehitykseen. Nämä teemat läpileikkaavat koko julkaisun.

Luvut etenevät taustoituksesta hankkeen toteutukseen ja tuloksiin. Seuraavissa luvuissa kuvaamme hankkeen toteutusta, kokeiluja ja innovatiivisia ratkaisuja. Mukana on esimerkkejä, tarinoita ja käytännön kokeiluja sekä reflektointia onnistumisista ja haasteista. Lopuksi tarkastelemme tulevaisuuden mahdollisuuksia villan ja käsityöperinteen näkökulmasta Lapissa sekä pohdimme kestävän ja paikallisen villa-alan jatkuvuutta alueella. Osa julkaisusta on kirjoitettu suomeksi ja osa englanniksi heijastellen sekä VillaInno-tiimin kansainvälisyyttä että villa-alan kansainvälistymistä. Hankkeen kohderyhmään sisältyy muun muassa kansainvälisiä matkailuyrittäjiä, jotka toimivat oppaina paikalliseen kulttuuriin.

Hankkeen kautta olemme tehneet avauksia kohti kestävää, paikallista villa-alaa. Tässä julkaisussa kokoamme nämä avaukset yhteen ja tarjoamme ne yhteiseksi keskustelun ja kehittämisen pohjaksi. Julkaisun tarkoituksena on toimia siemenenä kestävän villa-alan vahvistumiselle niin Lapissa kuin sen ulkopuolellakin. VillaInno osoittaa, että villaan perustuva kulttuurinen innovaatiotoiminta voi toimia alueellisen kestävyysalustana.

Lähteet

- Abolfazli, D. (2025). *From wool to action: Reviving traditional practices for sustainable futures*. [Master's thesis, University of Lapland]. Lauda. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025060460739>
- Ahmadi, H. (2025). *Designing a multi-functional yurt as a cultural landmark and tourist attraction*. [Master's thesis, University of Lapland]. Lauda. <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/66618>

KUVA 4.

Elämysmatkailuun keskittyneessä Tonttulasassa on tavattavissa lampaita sekä nähtävissä monenlaisia villaperinteisiin liittyviä työvälineitä ja tekstiilejä. Valokuvat: Elina Luiro (vas.), Minna Kovero, (kesk. & oik), 2023.

- Arrafiani, F. R. (2025). *Living wool: Co-creating with mycelium and wool in sustainable practice*. [Master's thesis, University of Lapland]. Lauda. <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/66879>
- Ekhafe, A. (2025). *Transforming heritage through sustainable craft: Adinkra symbols with Arctic material*. [Master's thesis, University of Lapland]. Lapin yliopisto. <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/66590>
- Hernández Cervantes, F. (2023). Arctic Wool: Perspectives on Sustainable Craft Practices. *Research in Arts and Education*, 2023(2), 85–98. <https://doi.org/10.54916/rae.131750>
- Hernández Cervantes, F. (2025a). Weaving wisdom: Community learning through wool crafts. *RUUKKU Taiteellisen tutkimuksen kausijulkaisu*, 22. <https://doi.org/10.22501/ruu.2410897>
- Hernández Cervantes, F. (2025b). Mapping Mindscape. *IMAG*, (18), 26–30. <https://doi.org/10.24981/2414-3332-18.2025>
- Hernández Cervantes, F., & Huhmarniemi, M. (2023). Stitching for material sensitivity: From traditional to activist embroidery. *RUUKKU Taiteellisen tutkimuksen kausijulkaisu*, 20. <https://doi.org/10.22501/ruu.1927154>
- Huhmarniemi, M. (2021). Arctic craftivism and revitalisation of crafting. *In VISIBILIDADES. Ibero-American Journal of Research in Education, Culture and Arts*, (15), 54–63. <https://doi.org/10.24981/16470508.15.6>
- Huhmarniemi, M., Hernández Cervantes, F., & Ahmadi, H. (2025). Felted futures: Crafting transformative learning experiences in the Arctic. *Education in the North*, 32(3). <https://doi.org/10.26203/ehk3-1b93>
- Huhmarniemi, M.; Kugapi, O.; Miettinen, S. & Laivamaa, L. (2021). Sustainable future for creative tourism in Lapland. In N. Duxbury; S. Albino & C. Pato Carvalho (Toim.), *Creative tourism: Activating cultural resources and engaging creative travellers* (s. 239–253). Cabi International.
- Härkönen, E., Huhmarniemi, M. & Jokela, T. (2018). Crafting sustainability. Handcraft in contemporary art and cultural sustainability in Lapland. *Sustainability* 10(6), <https://doi.org/10.3390/sui0061907>

Jokela, T. (2020). Viisi teemaa arktiselle taiteelle ja muotoilulle. In T. Jokela, S. Nikula, & J. Häkkinä (Toim.), *Puheenvuoroja arktisesta taiteesta ja muotoilusta* (s. 13–24). Lapin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-220-7>

Jokela, T., Coutts, G., & Huhmarniemi, M. (2020). Tradition and Innovation in Arctic Sustainable Art and Design. *Human. Culture. Education*, 35(1), 84–99. <https://doi.org/10.34130/2233-1277-2020-1-84-99>

Jokela, T., & Huhmarniemi, M. (2025). Arktinen taide avauksena kulttuuriseen kestävyysmurrokseen. *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja*, 8(1). <https://doi.org/10.17409/kpt.145550>

Jokela, T.; Huhmarniemi, M.; Haataja C. & Issakainen T. (Toim.). (2018). *Ympäristötaidetta Lapin matkailuun*. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-094-4>

Jokela, T.; Huhmarniemi, M. & Paasovaara, J. (Toim.). (2020). *Luontokuvaus soveltavana taiteena*. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-202-3>

Jokela, T., Kovero, M., & Huhmarniemi, M. (Toim.) (2021). *Taide avartaa matkailualaa Lapissa*. Lapin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-300-6>

Jokela T. & Stöckell A. (2020). Sulavesiä ja uusia lumia: näkökulmia lumirakentamisen ja talvitaiteen kehittämiseen. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi & J. Paasovaara (Toim.), *Luontokuvaus soveltavana taiteena* (s. 137–147). Lapin yliopisto.

Kilpimaa, P., Kugapi, O., Laivamaa, L., (Toim.) (2021). *Käsityömatkailun polulla: Miten teet luovuudesta elämyksen?* Lapin yliopisto.

Kugapi, O., Laivamaa, L., Huhmarniemi, M. & Kilpimaa, P., (2020). Käsityöistä vetoa matkailuun. Teok-

sessä J. Talvela, H. Hyypä, M. Ahlavo & M. Kurkela (Toim.). *Luovien alojen nykytila, näkymät ja kasvupotentiaali – Creve 2.0* (s. 49–53). Aalto-yliopisto.

Kovero, M., & Kravtsov, T. (2024). Stitching through boundary lines: Collaborative art for connectedness. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi, & K. Burnett (Toim.), *Relate North: New genre Arctic art education beyond borders* (s. 114–135). InSEA Publications.

Huhmarniemi, M., & Kugapi, O. (2022). Co-designing creative tourism activities for preserving and promoting local cultural traditions. Teoksessa J. Edelhaim, M. Joppe, & J. Flaherty (Toim.), *Teaching tourism: Innovative, values-based learning experiences for transformative practices* (s. 165–167). Edward Elgar. <https://doi.org/10.4337/9781800374560>

Kugapi, O., Huhmarniemi, M. & Laivamaa, L. (2020). A Potential treasure for tourism: Crafts as employment and a cultural experience service in the Nordic North. Teoksessa A. Walmsley, K. Åberg, P. Blinnikka, G.T. Jóhannesson, G.T. (Toim.), *Tourism employment in Nordic countries: Trends, practices, and opportunities* (s. 77–99). Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-47813-1>

Nahar, N. (2025). *Wool innovation - Punch needle embroidery: Participatory art-workshop incorporated with Arctic region's sustainability and tourism*. [Master's thesis, University of Lapland]. Lapin yliopisto. <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/66670>

Sjöman, A. (2022, 10. toukokuu). *Erika Aittamaa, Lovikka (1892)*. Företagskällan. <https://foretagskallan.se/erika-aittamaa-lovikka-1892>